

Yttrande av Judiska Centralrådet över SOU 2019:64 Nya regler för skolor med konfessionell inriktning

Sammanfattning

Judiska Centralrådet har beretts möjlighet att yttra sig över SOU 2019:64 Nya regler för skolor med konfessionell inriktning (betänkandet). Judiska Centralrådet är starkt kritiskt mot flera av de förslag som Utredningen om konfessionella inslag i skolväsendet lägger fram i betänkandet. Sammanfattningsvis anser Centralrådet att förslaget om en ny definition av konfessionella inslag och förslagen om etableringsstopp för konfessionella skolor innebär att det kommer bli mycket svårt att driva judiska skolor i Sverige i framtiden och att Sverige därför inte kommer att leva upp till intentionerna i den svenska minoritetslagstiftningen och Sveriges åtaganden i enlighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (Ramkonventionen).¹ Förslaget kommer därutöver att starkt försvåra kontinuiteten för judiskt liv i Sverige. Mot denna bakgrund avstyrker Centralrådet utredningens förslag.

Om regeringen väljer att gå vidare med det remitterade förslaget föreslår Centralrådet att en ny skolform - nationell minoritetsskola eller judisk nationell minoritetsskola – samtidigt inrättas. En sådan ny skolform skulle göra det möjligt för de nationella minoriteterna att själva definiera vad som är konfessionellt i deras respektive kulturarv, då skulle inte Sverige agera i strid med intentionerna i den svenska minoritetslagstiftningen samt Sveriges åtaganden enligt Ramkonventionen. En sådan ordning skulle även göra det möjligt att även i framtiden driva judiska skolor i Sverige.

Bakgrund

Judisk undervisning har sedan de första judiska församlingarna etableras för omkring 250 år sedan bedrivits i olika former. De nuvarande skolorna med judisk profil i Sverige är Hillelskolan i Stockholm (grundad på 1950-talet) och Alexandraskolan i Göteborg (grundad 2002). Förskoleverksamhet med judisk profil finns i Stockholm, Göteborg och Malmö. De nuvarande skolorna med judisk profil har emellertid aldrig uppfattats av varken föräldrar eller huvudmän som konfessionella. Skolornas syfte är att ge sina elever grundläggande kunskaper i den judiska kulturen, historien och religionen vilket ska bidra till elevernas förmåga att skapa sig en egen judisk identitet. På så vis ges eleverna en förankring i sin svenska minoritetskultur. Skolornas verksamhet är därmed

¹ Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter Strasbourg den 1 februari 1995 (SÖ 2000:2).

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

väsensskild från så kallade jeshivor (konfessionella skolor enligt den judiska kulturen) där undervisningen utgår från religiösa texter.²

En karaktärisering av Hillelskolan i en proposition från 1968 om statsbidrag till skolan torde stämma väl även idag avseende skolorna med judisk profil i Sverige: ”Skolan är konfessionslös, dvs. den ålägger inte barnen någon religionsutövning. Undervisningen i judendom är upplysande och i läroplanen ingår även undervisning i andra religioner. Ett stort antal av eleverna kommer från hem där föräldrarna är religiöst indifferent eller ateister.”³

Utredningens definition av konfessionella inslag

Utredningens definition av konfessionella inslag finner Judiska Centralrådet som otydlig då konkreta exempel saknas. Judiska Centralrådet tolkar definitionen som att den innebär att det går att uppmärksamma kristna helger som Jul, Påsk och Lucia genom att sjunga traditionella sånger och tända ljus. Bakgrunden skulle vara att det idag ses som traditionella och inte längre har religiös koppling (se sid 303). Judiska helger firas inte på samma sätt som kristna helger. Judiska helger uppmärksammas bland annat genom att böner läses över ljus och/eller mat. Att utesluta dessa delar skulle göra det mycket svårt att undervisa om det judiska kulturarvet då det inte skiljer mellan kultur och religion på samma vis som det kristna kulturarvet. I en judisk kontext ses böner som traditionella och ofta utan religiös koppling på samma vis som kristna kan sjunga psalmer på en julfirande eller sommaravslutning utan att det ses som en religiös handling. Enligt betänkandet skulle sådan judisk verksamhet anses vara konfessionell (se sid 304) då böner ska ses som konfessionella inslag. Medan ett Luciafirande där de deltagande eleverna sjunger om ” Jesus Krist, vår Frälsare och Gud” ej är att anse som ett konfessionellt inslag skulle ett judiskt pedagogiskt sabbatsfirande där en välsignelse läses över ljus och bröd däremot vara att anse som ett sådant.

Undersökningar som gjorts på de judiska skolorna visar att över 80 procent av föräldrarna uppfattar sig själva som sekulära och att både föräldrar såväl som huvudmän anser att de judiska skolorna är icke-konfessionella. Den definition av konfessionella skolor som utredningen föreslår skulle därför innebära att Sveriges judiska skolor skulle anses vara konfessionella även om de inte uppfattas som konfessionella av föräldrar eller av huvudmännen för skolorna. Som nationell minoritet anser Judiska Centralrådet att det är av stor vikt att den judiska gruppen själva bör kunna definiera vad som tillhör vårt kulturarv och vad som tillhör den judiska religionen. Centralrådet anser även att artikel 5 i Ramkonventionen medför en rätt för Sveriges judar rätt att själva definiera vad som är religion och vad som är kultur. Därutöver framgår det av artikel 13 att

² Några sådana institutioner finns inte i Sverige.

³ Prop. angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige; given Stockholms slott den 8 mars 1968. s. 49.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

minoriteter ska ges rätt att inrätta och driva egna enskilda utbildningsinstitutioner. Centralrådet uppfattar att förslagen i utredningen innebär att Sverige inte kommer leva upp till dessa åtaganden.

I den av Riksdagen antagna propositionen En stärkt minoritetspolitik framgår att egenmakt en förutsättning för nationella minoritetspolitiken. De nationella minoriteterna ska ses som både rättighetsbärare och experter på sin situation.⁴ Förslagen i betänkande går mot dessa principer enligt Judiska Centralrådet då de inte ens låter den judiska nationella minoriteten vara med och påverka hur konfessionella inslag skulle kunna se ut i en judisk kulturell kontext.

Judiska Centralrådet kan konstatera att det föreslagna etableringsstoppet för konfessionella skolor innebär att det kommer bli mycket svårt att öppna judiska skolor i Sverige på grund av den ovan nämnda definitionen av konfessionella inslag. Vi ser idag att intresset för skolor med judisk profil ökar bland Sveriges judar. Det remitterade förslaget skulle dock medföra att det skulle bli väldigt svårt att öppna en ny judisk skola i till exempel Malmö. Något som i sin tur inte kan ses som förenligt med det allmännas ambition om att stärka förutsättningarna för judiskt liv i staden.

En ny skolform

Om regeringen och riksdagen följer utredningens förslag och antar definitionen av konfessionella inslag i skolan uppmanar Judiska Centralrådet regeringen och Riksdagen att samtidigt besluta om en ny skolform för samtliga nationella minoriteter eller för den judiska nationella minoriteten. Idag finns det olika skolformer i Sverige såsom grundskolan, särskolan och sameskolan. Den sistnämnda skolformen har bland annat motiverats utifrån behovet att erbjuda en utbildning med samisk inriktning och bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och den samiska kulturen såsom en av Sveriges nationella minoriteter.⁵ Ett liknande resonemang kan, enligt Judiska Centralrådet, tillämpas på Sveriges judiska minoritet.

Genom att komplettera de befintliga skolformerna med en ny skolform; nationell minoritetsskola eller judisk nationell minoritetsskola, skulle en reglering av de konfessionella friskolorna inte få en direkt påverkan på de skolor som bedrivs med exempelvis en judisk, finsk eller romsk profil. Det skulle dessutom gå att ställa upp särskilda krav för dessa skolor. Den judiska nationella minoriteten bör enligt vår mening ges en särskild skolform som liknar Sameskolan där den judiska minoriteten själva kan få vara delaktiga i att definiera vad som konfessionellt eller inte.

⁴ Se prop. 2017/18:199, En stärkt minoritetspolitik, s. 39

⁵ Se prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet. s. 399.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Judiska Centralrådet kan avslutningsvis konstatera att många av de frågor som aktualiseras med anledning av detta betänkande inte är nya. När frågan om statsbidrag till Hillelskolan (Sveriges då enda skola med judisk profil) behandlades av riksdag och regering år 1968 kunde det föredragande statsrådet, utbildningsminister Olof Palme, konstatera att:

”Ett huvudsyfte med den svenska grundskolan är vidare att den skall vara en skola för alla ungdomar oavsett deras sociala, ekonomiska eller religiösa bakgrund. Jag finner det utomordentligt angeläget att slå vakt härom. Statsbidrag bör med hänsyn till vad jag anfört inte utgå till särskilda skolor för religiösa minoriteter. Frågan om statsbidrag till Hillelskolan har emellertid vidare aspekter. Denna fråga bör bedömas under hänsynstagande till en lång historisk utveckling som innebär att ett folk parallellt med sin anpassning till vårt och andra västerländska samhällen funnit angeläget och lyckats med att bevara en nationell och kulturell identitet. Enligt min uppfattning måste denna strävan respekteras och jag finner häri speciella motiv för att tillstyrka fortsatt statsbidrag till Hillelskolan.”⁶

Stockholm den 11 maj 2020

Aron Verständig
Ordförande

Isak Reichel
Generalsekreterare

⁶ Prop. angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige; given Stockholms slott den 8 mars 1968. s. 58.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Besöksadress Warendorffsgatan 3B • Postadress Box 7427, 103 91 Stockholm
Telefon 08-587 858 00 • info@jfst.se • www.judiskacentralradet.se
Org nr 252002-8875